

כלאי זרעים – הפרדות נוספות

מאמר מתוך דיוור חודש אלול תשפ"ג

במאמרים האחרונים אנו עוסקים בהלכות כלאי זרעים.

עסקנו במרחקים שיש להרחיק בין ירק לירק, או בין ירק לתבואה וקטניות, ולמדנו שהמרחק הנדרש להפרדה ביניהם תלוי באופן זריעתם, אם הם זרועים בכמות קטנה הנקראת 'זריעה יחידית', בשורה בינונית הנקראת 'מישר', או בכמות נרחבת הנקראת 'שדה'. בסוף מאמר זה מצורפת טבלת שיעורי ההרחקה לכל האופנים.

במאמר זה נעסוק באופן הפרדה אחר בין שני מינים, שאינו מצריך להרחיקם זה מזה, והוא: הקמת מחיצה ביניהם.

מחיצה

שני מינים שהם כלאים זה בזה, ניתן להקים ביניהם מחיצה, גדר שגובהה עשרה טפחים לכל הפחות, ואז מותר לזרוע כל מין עד סמוך לגדר ממש.

ואף אם ענפי הירקות מתערבים זה בזה מעל הגדר, ועל אף ששורשי הירקות או התבואה מתערבים זה בזה באדמה, אין איסור בדבר. שכן איסור כלאי זרעים תלוי ב'מראית העין'. כלומר: התורה הקפידה רק שלא יתערבו הצמחים במקום יציאתם מן הקרקע, ולא על עירוב הענפים או השורשים.

גובה הגדר צריך להיות עשרה טפחים לכל הפחות, שהם 97 ס"מ (ולשיטת הגרא"ח נאה 80 ס"מ).

אורך הגדר הוא כנגד כל מקום זריעת שני המינים, ואף כאשר זורעים רק שני צמחים בודדים משני מינים צריך שאורך הגדר תהיה לכל הפחות ארבעה טפחים, שהם 40 ס"מ (ולשיטת הגר"ח נאה 32 ס"מ).

לעובי הגדר אין שיעור, ודי בעובי כל שהוא, אך על הגדר להיות חזקה ויציבה באופן שתוכל לעמוד בפני רוחות מצויות.

גדר של חפצים

חפץ שימושי, כגון ארגז, מכונה או רהיט, אינו יכול לשמש כגדר בין שני מינים, אפילו באופן זמני, ואפילו אם הוא גבוה ורחב כנדרש. והטעם לכך, שגדר של כלאים צריכה להיות קבועה, ומיועדת לשמש כגדר בלבד, ואילו חפץ כזה מיועד להשתמש בו.

ואף אם יחליט שלא ישתמש עוד בחפץ זה, אלא ישאירו בקביעות בגינה, אין זה מועיל. מפני שבטלה דעתו אצל דעת שאר בני אדם, שאינם מבטלים חפץ כזה מלהשתמש בו ואינם עושים אותו לגדר, ולפיכך אין תוקף להחלטתו.

גדר שיש בה רווחים (לבוד)

הגדר אינה צריכה להיות אטומה, ויכולים להיות בה רווחים, ובלבד שרוחב כל רווח יהיה פחות משלשה טפחים. דין זה נקרא בהלכה 'לבוד', ומקורו מהלכה למשה מסיני, שרווח שהוא פחות משלשה טפחים נחשב כסתום ומלא.

ולכן גדר העשויה ממוטות או דקים והריח שבין זה לזה פחות מ- 24 ס"מ, נחשבת כמחיצה, ומותר לזרוע שני מינים שונים משני עבריה, אפילו אם הענפים מתערבים זה בזה דרך הרווחים שבגדר.

על הגדר להיות סמוכה לקרקע, כך שהרווח שבינה לבין הקרקע יהיה פחות מ- 24 ס"מ, לכל אורך הגדר.

(הבהרה: לשיטת החזון איש שלשה טפחים הם 29 ס"מ, אך בנוגע להלכה זו שיטת רבי חיים נאה היא המחמירה, ועל כן אין להתיר מחיצה שיש בה רווחים של 24 ס"מ ומעלה).

גדר של חוטים

לאור האמור, ניתן לבנות גדר של לבוד באופן זה: יתקע מוטות במרחק מה זה מזה, וימתח חוטים עמידים ויציבים ביניהם, כך שהמרחק בין חוט לחוט, וכן בין החוט התחתון לקרקע, הוא פחות מ- 24 ס"מ, והחוט העליון יהיה גבוה מן הקרקע 97 ס"מ לפחות.

ניתן להשתמש אף בחוטי נילון שקופים, ואין צורך שיהיו בולטים. אך יש למתוח את החוטים היטב, כדי לא יתנועעו ברוח, וכן כדי שגובה הגדר והמרחק שבין החוטים, ישמר לכל אורך הגדר.

הקמת הגדר קודם הזריעה

הרוצה לזרוע שני מינים בסמיכות, ולהפסיק ביניהם בגדר, עליו להקים את הגדר תחילה, ורק אחר כך יזרע. ולא יזרע את המינים לפני הקמת הגדר, שכן באופן זה עובר מיד באיסור כלאים על אף שבדעתו לבנות אחר כך גדר ביניהם.

כמו כן, אם כבר קיימת גדר בין המינים, ורוצה להחליפה בגדר אחרת, לא יפרק תחילה את הגדר הישנה, אלא יקים תחילה את הגדר החדשה ואחר כך יפרק את הישנה. שכן אסור להשאיר שני מינים סמוכים בלא הפרדה ביניהם, ואפילו לרגע אחד. ואף אם עושה זאת לצורך הקמת גדר טובה יותר.

הקמת גדר אחר זריעת כלאים

שני מינים שנזרעו זה בצד זה בלא ההרחקה הנדרשת, בין בשוגג ובין במזיד, יהיה ניתן להשאירם לגדול אם יפסיקו ביניהם מיד בגדר. ומה שגדל בינתיים אינו נאסר בהנאה, שכן כלאי זרעים אינם נאסרים באכילה או בהנאה.

אך אסור להתמהמה בהקמת הגדר, שכן בכל רגע שמשאירם כך עובר באיסור קיום כלאים. ואם אינו יכול לעסוק מיד בבנייה, עליו לעקור מן הזרעים עד שיוצר ביניהם מרחק פנוי כנדרש ביניהם.

וכן אם כבר הקים גדר בין שני מינים, ונפלה הגדר, חייב לעסוק מיד בהקמתה מחדש, ואסור להתמהמה בהקמתה. ואם אינו רוצה להקימה מיד מחדש, יעקור מיד מן הזרעים עד שיוצר מרחק פנוי כנדרש ביניהם.

צורת הפתח והפרדות נוספות

ישנה אפשרות להקים בין הזרעים 'צורת פתח': שני מוטות מאונכים, כשמעליהם מתוח חוט או מוט נוסף, המהווה כמשקוף. לצורת פתח הלכות רבות ובעזרת ה' נפרטן במאמרים הבאים.

כפי שנתבאר לעיל, איסור כלאים תלוי במראית העין. כלומר: לא אסרה התורה עירוב השורשים, אלא שלא יראו הצמחים כמעורבים מעל פני הקרקע.

משום כך ניתן לזרוע שני מינים אפילו בצמידות ממש, אם צורת זריעתן גורמת שלא יהיו נראים כמעורבים. למשל: כשהם זרועים כ'ראש תור', או באופן של 'מיצר והולך'. בעזרת ה' נעסוק בכך במאמרים הבאים.

אך יש לדעת שהדרכים המועילים להפסקה בין שני מינים, הם רק אלו שפירשו חכמינו זכרונם לברכה, ואינם נקבעים לפי מראית עינו של כל אחד ואחד.

טבלת ההרחקות לכלאי זרעים

הסבר למבנה הטבלה: טור א' וה' מציינים את סוגי שני הגידולים (ירק עם ירק, ירק עם דגן וכו'), טור ב' וד' מציינים את שטחי הזריעה של שני הגידולים, וטור ג' מצוין את ההרחקה הדרושה ביניהם.

השיעורים בטבלה זו חושבו במידות זמנינו עפ"י שיטת החזו"א שהטפח כ-10 ס"מ, והאמה כ-58-60 ס"מ. לפי שיטת הגרא"ח נאה הטפח כ-8 ס"מ, והאמה כ-48 ס"מ.

